

แนวคิดทางวัฒนธรรมในโครงการประวัติศาสตร์
โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา*
CULTURAL CONCEPTS IN HISTORICAL PROJECT
BY PREM TINSULANONDA NAKHON RATCHASIMA PROVINCE
FOUNDATION

ประจักษ์ แป๊ะสกุล

Prajak Paehsakul

ชิลิกกา วรรณจันทร์

Sisikka Wannajun

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: prajakpaehsakul@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม จากโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาคโดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา ช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 จำนวน 50 เรื่อง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท พิจารณาแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษา ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม 2) แนวคิดความทรงจำร่วม 3) แนวคิดอัตลักษณ์ และ 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า มีการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ในโครงการประวัติศาสตร์สอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในต่างประเทศ ดังนี้ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม พบในการอธิบายการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่มาของชื่อสถานที่ ความสำคัญของสถานที่ ความเชื่อที่มีต่อพื้นที่และความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งมีผลต่อชุมชน 2) แนวคิดความทรงจำร่วม พบในคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต และเรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ 3) แนวคิดอัตลักษณ์ พบในการอธิบายลักษณะเด่นและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา เช่น วิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น โดยเชื่อว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่พบในท้องถิ่นของตนเท่านั้น และ 4) แนวคิดคุณค่า

* Received 30 May 2021; Revised 15 September 2021; Accepted 18 September 2021

ทางวัฒนธรรม พบในการอธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมของโครงการได้แก่ คุณค่าเชิงอัตลักษณ์ คุณค่าเชิงศิลปะ และคุณค่าเชิงจำนวนที่หายาก เกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางสังคมของคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ร่วมกัน

คำสำคัญ: แนวคิดทางวัฒนธรรม, โครงการประวัติศาสตร์, มุลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัด นครราชสีมา

Abstract

The objectives of this research article were to study the cultural concepts including cultural landscape, collective memory, identity concept, and cultural values from the historical project that was awarded from the Regional Student Project Contest organized by Prem Tinsulanonda Nakhon Ratchasima Province Foundation during 2014 - 2018 in 50 subjects. The study was analyzed by using documentary research and analyzing data from the text. Characteristics of the cultural concepts were studied such as cultural landscape, collective memory, concept of identity, and cultural values. The research was presented in the form of analytical description. The results of the study showed that cultural concepts are applied in the history project in accordance with the study of history and culture in foreign countries as follows: 1) cultural landscape were found in describing community settlements, the origin, name importance, beliefs about space, and changes in the area that affect the community 2) collective memory found from interviews of the informant that the past events affect the way of life and evoke proudness, 3) an identity concept found descriptions of the distinctive features and significance of the subjects studied, such as the way of life of people, wisdom, traditions, local archaeological sites. It is believed that it is a unique identity found only in one's own locality, and 4) the concept of cultural value found in the explanations of the cultural values of the project which are the identity value, the artistic value, and the rare numerical values which are belief, faith, unity, wisdom which was beneficially used for the benefit of the environment, disease treatment, occupation and fine arts which are the social heritage of local people. Therefore, joint studies of cultural and historical concepts should be promoted.

Keywords: Cultural concepts, Historical project, Prem Tinsulanonda Nakhon Ratchasima province foundation

บทนำ

วัฒนธรรม (Culture) โดยทั่วไปหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ (Encyclopedia Britannica, 2005) ซึ่งนักวิชาการหลายคนให้ความหมายและแบ่งหมวดหมู่วัฒนธรรมแตกต่างกันไป เช่น ความรู้ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัตถุ บรรทัดฐานทางสังคม ฯลฯ รวมทั้งการเสนอแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวัฒนธรรมมากมายหลายแนวคิด ซึ่งถูกนำมาใช้ในการวิจัยและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในสาขาสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา เมื่อพิจารณาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ถูกบรรจุไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตราฐาน ส.2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข และสาระประวัติศาสตร์ มาตราฐาน ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) แต่แนวคิดทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกนำมาใช้จัดการเรียนการสอน

ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มนักวิชาการทางสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา ในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริงจึงตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมไปตามความเข้าใจส่วนตัวหรือตามกระแสสังคมนำไปสู่ปัญหาทางสังคมหลายประการ จากนั้นนักวิชาการจึงทำวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นโดยนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ทั้งที่สามารถป้องกันปัญหาได้ด้วยการสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาตั้งแต่วัยเรียน

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่มาเข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิตฯ ความตอนหนึ่งว่า “.....ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ ท่านนายกฯ เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวิส แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองเขา ที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทย ไม่มี ไม่ทราบ

ว่าแผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังงั้นกัน อันนี้น่าตกใจ.....” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) กระทรวงศึกษาได้ตอบสนองพระราชดำริดังกล่าว โดยปรับโครงสร้างเวลาเรียนให้ทุกระดับชั้นเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว มูลนิธิเปรมติณสูลานนท์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2528 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา การกีฬา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดประกวดโครงงานนักเรียนระดับภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2546 จึงได้จัดประกวดโครงงานประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการประกวดโครงงานนักเรียนระดับภาคเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2552 โดยโครงงานที่ส่งเข้าประกวดต้องเป็นโครงงานที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และจิตสำนึกในคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นและประเทศชาติ มีเหตุการณ์สำคัญหรือเรื่องราวที่อยู่ในความทรงจำของผู้คน (กองทัพภาคที่ 2, 2560) ดังนั้นโครงงานประวัติศาสตร์ที่ส่งเข้าประกวดนอกจากให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

ใน พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” เผยแพร่วิธีการสอนประวัติศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการสอนโดยใช้โครงงานประวัติศาสตร์ ในหัวข้อ สอนโครงงานวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ม.ปลาย ง่ายนิดเดียว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ในขณะที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์เสนอให้จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพราะการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่แท้คือ “เราสอนโดยให้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เราไม่ได้สอนประวัติศาสตร์โดยตรง” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทราวาณิช, 2556) ต่อมาแนวคิดนำวิธีสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project - Based Learning) ซึ่งประสบความสำเร็จในวิชาวิทยาศาสตร์มาใช้กับวิชาประวัติศาสตร์ ทำให้ใน พ.ศ. 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดพิมพ์หนังสือ “การสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน” ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการทำโครงงานประวัติศาสตร์ ตัวอย่างโครงงานประวัติศาสตร์ของครูที่สอนนักเรียนทำโครงงานประวัติศาสตร์และการสอนประวัติศาสตร์โดยใช้โครงงานประวัติศาสตร์ในระดับชั้นต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศนโยบายเพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยและสร้างคนในชาติให้เข้มแข็ง ด้วยนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุลงในเป้าหมายของแผนโรดแมป (Road Map) ปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558 - 2564 และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการสู่การปฏิบัติ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สำหรับในต่างประเทศ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ถูกบูรณาการเป็นสาขา ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural history) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาขาประวัติศาสตร์ที่ตีความ วัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาวัฒนธรรม เมื่อเลโอโพลด์ ฟอน รังเก (Leopold von Ranke) ริเริ่มประวัติศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อหลักฐานเอกสารโดยเฉพาะหลักฐานทางราชการ จนเป็นที่ยอมรับกันว่า ประวัติศาสตร์ที่แท้คือการศึกษาจากเอกสาร ทำให้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมซึ่งศึกษาจาก วิถีชีวิตไม่ได้รับการยอมรับในแวดวงประวัติศาสตร์ถึงขั้นใช้คำว่าประวัติศาสตร์สังคมแทนเมื่อ กล่าวถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ในมิติทางวัฒนธรรม (วิศรุต พึ่งสุนทร, 2557) ในทางตรงกันข้าม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมถูกนำไปใช้โดยนักวิชาการและบุคคลในสาขาอื่น เช่น มานุษยวิทยา วรรณกรรม ศิลปกรรม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ด้วยการนำแนวคิดทาง วัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งอิทธิพลต่อนักวิชาการไทยที่นำ แนวคิดทางวัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในประเด็นปัญหาชนกลุ่ม น้อยในไทย

แนวคิดทางวัฒนธรรมที่นิยมนำมาใช้ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่าคือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ นิเวศวัฒนธรรมที่มีการกำหนด หรือสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิต กติกาการอยู่ร่วมกัน ประเพณี ความเชื่อในพื้นที่ เดียวกัน และชีวิตวัฒนธรรมหรือโครงสร้างที่อยู่ในชีวิตประจำวันอันเป็นวิถีชีวิตของผู้คนใน ชุมชนเดียวกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551) 2) แนวคิดความทรงจำร่วม (Collective memory) นันทนัย ประสานนาม ได้นำเสนอแนวคิดนี้จากนักวิชาการต่างประเทศสรุปได้ว่า ความทรงจำ ร่วมเป็นการรับรู้หรือประสบการณ์ร่วมกันทางสังคมของมนุษย์ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งมีผลต่อ ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของคนในสังคม จนนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมตาม ความต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน (นันทนัย ประสานนาม, 2557) 3) แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) Burke, P.J. & Reitzes, D. C. กล่าวว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่บุคคลให้ความหมายทาง สังคมที่คนซึ่งอยู่ในบทบาทเดียวกันมีร่วมกัน (Shared Social Meanings) อัตลักษณ์มีลักษณะ ที่สำคัญ 3 ประการคือ เป็นผลผลิตทางสังคม (Social Products) เป็นการให้ความหมายกับ ตนเอง (Self-Meaning) และเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่มีการแสดงออกเหมือนกัน (Burke, P. J. & Reitzes, D. C., 1991) น 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural values) ธนิ เลิศชาญฤทธิ์ ได้รวบรวมแนวคิดจากหน่วยงานและนักวิชาการต่างประเทศสรุปได้ว่า คุณค่า ทางวัฒนธรรมคือสิ่งที่ผู้คนในปัจจุบันให้ความสำคัญกับทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งอาจ แตกต่างกันไปตามความสนใจในแต่ละสังคม สามารถแบ่งตามระดับความสำคัญออกเป็น 4

ระดับ ได้แก่ ระดับโลก ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่ และระดับท้องถิ่น (ธนิช เลิศชาญฤทธิ, 2554)

ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรมได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรมได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์หรือไม่ โดยเลือกศึกษาโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาค โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมาช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 เนื่องจากหลักเกณฑ์การประกวดส่งเสริมให้นำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรม และเป็นช่วงส่งเสริมค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมีสมมติฐานว่าโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดย่อมแสดงข้อมูลทางวัฒนธรรมตามแนวคิดทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประกวดและสอดคล้องกับโครงการประวัติศาสตร์ในต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโครงการประวัติศาสตร์โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมาภายใต้มิติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม และรายงานโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาคโดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา ช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 จำนวน 50 เรื่อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท (Text) โครงการประวัติศาสตร์ที่ปรากฏแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษา ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม 2) แนวคิดความทรงจำร่วม 3) แนวคิดอัตลักษณ์ และ 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม
3. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดภูมิวัฒนธรรม ในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ในเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่มาของชื่อสถานที่ (ภูมินาม) ความสำคัญของสถานที่ ความเชื่อที่มีต่อพื้นที่ และความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งมีผลต่อชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง ชุมชนสิงห์ท่า มรดกล้ำค่าด้านสถาปัตยกรรม กล่าวถึงความเป็นมาของชุมชนสิงห์ท่าดังนี้ “.....ท้าวอินทิสานกับพวกจึงได้พากันออกไปตรวจภูมิประเทศตามที่เจ้าคำสุสังการ โดยเดินทางผ่านกุดเชื่อมกุดขาวและผ่านไปถึงดงใหญ่ใกล้ลำชีใกล้กุดนกหอ ท้าวอินทิสานกับพวกเข้าไปในดงใหญ่พบว่า มีพระพุทธรูปใหญ่อยู่ในวัดร้างองค์หนึ่งและพบรูปสิงห์ทองอีกองค์หนึ่ง เห็นเงาคนในป่าดงใหญ่นั้นแสดงอิทธิฤทธิ์ก่อกำเนิดใหญ่ให้เห็น เมื่อเห็นเช่นนั้นจึงได้ทำพิธีขอตั้งบ้านเช่นที่เคยทำมา ครั้นนี้ให้ท้าวเมืองกลางเป็นผู้จับสลากและจับได้ใบอุตุตะมะดีเลิศ.....ในคืนนั้นเจ้าคำสุได้ตั้งสัจจาอธิษฐานเสี่ยงผืนหากจะได้สร้างเมืองใหม่ที่ดงขวางใกล้ลำชีนี้ขอให้ผืนดี ในคืนนั้นผืนเห็นพระธำมรงค์ดวงหนึ่งตกลงจากฟ้าสู่พื้นดินริมท่าลำชีมีรัศมีพุ่งไปทั่วแผ่นฟ้าแผ่นดิน พอตื่นจึงเรียกหม่อมทนายว่าจะเป็นบ้านเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองสืบไป.....เจ้าคำสุพร้อมบ่าวไพร่พากันไปที่ดงขวางท่าชี เมื่อผ่านเข้าดงได้มีเสือตัวหนึ่งตะปบเอาไอเคไปกินตรงนั้นจึงซื้อหนองอีเค และร่องที่เสือกระโดดข้ามเรียกว่า ร่องเสือเต็น.....เมื่อสร้างหมู่บ้านเสร็จให้ชื่อว่า บ้านสิงห์ท่า ส่วนบ้านสิงห์หินเดิมเปลี่ยนเป็นบ้านสิงห์โคก.....สร้างวัดที่มีพระเจ้าใหญ่อู่ก่อนนั้นให้ชื่อว่า วัดหลวงพระเจ้าใหญ่ (วัดสิงห์ท่า)” พบว่า การเลือก สถานที่ตั้งถิ่นฐาน นอกจากจะพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์แล้ว ยังพิจารณาถึงประวัติของสถานที่ว่าเคยมีผู้คนอาศัยอยู่ก่อนหรือไม่ นิमितมงคล การเสี่ยงทาย ทำนายฝัน การตั้งชื่อภูมินามจากสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อมและประวัติความเป็นมาในอดีต

โครงการเรื่อง ศาลปู่ย่าพญานาคกับการอธิบายวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาฝาย กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อชุมชน ดังนี้ “.....บ้านนาฝายมีชื่อเดิมว่า บ้านฝายพญานาค เพราะบริเวณวัดป่าของหมู่บ้านนั้นมีฝายและในฝายนั้นมีหินขนาดใหญ่อยู่สามก้อนเรียกว่า สามก้อนเล่า ชาวบ้านเชื่อกันว่าในบริเวณนั้นเป็นทางขึ้นลงของพญานาคที่ขึ้นมาหลอมเงินหลอมทอง.... พุทธศักราช 2528 มีพญานาคกลุ่มหนึ่งขึ้นมาบนโลกมนุษย์ในวันออกพรรษา.....พบว่าจากลักษณะหินใหญ่สามก้อนที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทางขึ้นลงของพญานาคนำไปสู่ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคและความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนี้ พ.ศ. 2540 สร้างศาลพญานาค พ.ศ. 2543 สร้างศาลปู่ย่าพญานาค พ.ศ. 2547 กรมทางหลวงมาสร้างสะพานปูนแทนสะพานไม้ประสบอุปสรรคในการก่อสร้างจนต้องทำพิธีขอขมาพญานาคจึงสร้างสะพานได้สำเร็จ พ.ศ. 2550 ชาวบ้านถูกหวยจากเลขปู่พญานาคหลายครั้ง พ.ศ. 2552 สร้างรูปปั้นพญานาคบนหินสองก้อน พ.ศ. 2557 สร้างพญานาคบนหินก้อนที่สาม สร้างรูปปั้นพญานาคในลำธาร รูปปั้นอื่น ๆ และทางปูนไปยังศาลปู่ย่าพญานาค...” พบว่า เป็นการอธิบายที่มาของชื่อสถานที่ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อของชาวบ้านโดยมีเหตุการณ์เรื่องราวประกอบ

โครงการเรื่อง ชุมชนท่าช้างกับซากเรือโบราณ ตำนานความเชื่อความศรัทธา พ.ศ. 2434 - 2473 กล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนไว้ว่า “.....ชุมชนท่าช้างเป็นชุมชนทางน้ำเก่าแก่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นบริเวณที่ลำนํ้ามูลและ ลำตะคองไหลมารวมกันเป็นจุดที่ไหลลงข้างปามาकिनน้ำ ที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาประมาณ 18 กิโลเมตรเคยเป็นท่าเรือที่สำคัญของมณฑลนครราชสีมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ติดต่อกับขนส่งสินค้าระหว่างอุบลราชธานีและท่าช้าง สินค้าจะบรรทุกต่อยด้วยเกวียนจากท่าช้างไปตัวเมืองนครราชสีมา.....” พบว่า สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้นจนทำให้พื้นที่นั้นมีความสำคัญต่อผู้ที่อาศัยและผู้เดินทางมาทำกิจกรรมในพื้นที่

โครงการเรื่อง สร้างบ้านแปลงเมืองรุ่งเรืองเฉลิมพระเกียรติ กล่าวถึงพัฒนาการของชุมชนท่าช้างจนถึงการเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติว่าได้รับอิทธิพลมาจากเส้นทางคมนาคมที่ผ่านพื้นที่ โดยชุมชนท่าช้างเกิดขึ้นจากการเป็นท่าเรือสินค้าในลำนํ้ามูลในเส้นทางการค้าจากนครราชสีมากับอุบลราชธานี ดังนั้นการตั้งชุมชนในระยะแรกนี้จึงอยู่บริเวณริมลำนํ้ามูล ต่อมาเมื่อมีการเปิดใช้เส้นทางรถไฟจากนครราชสีมาไปยังอุบลราชธานี การขนส่งสินค้าจึงเปลี่ยนไปใช้เส้นทางรถไฟแทน ชุมชนท่าช้างจึงย้ายจากบริเวณริมลำนํ้ามูลไปยังบริเวณสถานีรถไฟท่าช้างแทน และเมื่อมีการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 หรือถนนเพชรมาตุลาชุมชนท่าช้างจึงขยายตัวไปตามแนวนอนจนถึงทุกวันนี้ พบว่า พัฒนาการของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ และเป็นผลให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. แนวคิดความทรงจำร่วม ในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏในข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่อเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่องานวิจัย เรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ แต่ไม่ได้จัดหมวดหมู่เรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน เป็นการแสดงคำสัมภาษณ์ของแต่ละบุคคลเท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำคำสัมภาษณ์จากความทรงจำร่วมในเรื่องเดียวกัน มาแสดงดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง สร้างบ้านแปลงเมืองรุ่งเรืองเฉลิมพระเกียรติกล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) การรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ในโอกาสต่างๆ เช่น “ได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถคราวเสด็จรถไฟผ่านสถานีบ้าน ท่าช้างเมื่อยายอายุได้ราว 25 - 26 ปี ยายตื่นตื่นและดีใจมากยังจำได้แม่นย้า” “เคยไปรับเสด็จในหลวงที่สถานีหนองมนโนรมย์ ยายนั่งยกมือไหว้โบกธงไปมาด้วยความปลื้มปิติที่เห็นพระเจ้าแผ่นดินแม้จะเป็นระยะเวลาสั้นๆแต่ก็ตื่นเต้น” “ตาได้ไปร่วมรับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯคราวเสด็จเปิดที่ว่าการอำเภอด้วยรู้สึกประทับใจ ตื่นเต้นใจ” “ตอนน้ำท่วมหนักสุดปี 2553 ยายได้รับถุงพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งที่พระองค์ไม่เคยทอดทิ้งประชาชน” 2) การค้าขายบนรถไฟและสถานีรถไฟในอดีต “รถไฟจะจอดเติมนํ้าและเชื้อเพลิงที่ท่าช้างนานมาก จึงเป็นช่วงที่ผู้โดยสารบนรถไฟจะลงมาจับจ่ายซื้อสินค้า เช่น ปลาทุเค็ม หมาก พลุ ขนม

พื้นบ้าน ข้าวหลาม ข้าวเหนียว ไก่ย่าง” “ร้านของยายเป็นร้านขายของเล็ก ๆ เช้าจากการรถไฟ เมื่อแรกเข้าปีละ 2 บาท ปัจจุบันปีละ 5,000 บาท ส่วนใหญ่จะเป็นหมาก พลุ ยาฉุน ปลาทุเค็มสมัยก่อนจะมีพ่อค้าแม่ค้ามาก คนเดินกันพลุกพล่าน เพราะรถไฟถึงสถานีจะจอดนานมาก เพราะต้องเติมน้ำและเชื้อเพลิง” “เคยขายสินค้าอยู่ในตลาดเก่าหน้าสถานีรถไฟท่าช้างและ บางครั้งยายขึ้นไปขายบนรถไฟ.....ส่วนใหญ่จะขายกล้วย หมาก พลุ ปลาทุเค็ม และผักตาม ฤดูกาล” 3) เหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 “รัฐบาลมีนโยบายให้คนต่างด้าวออกจากพื้นที่ อำเภอมืองนครราชสีมา ท่าช้างเป็นชุมชนค้าขายอยู่แล้วจึงเป็นพื้นที่รองรับชาวจีนได้ดี มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่มาก” “รัฐบาลจะให้คนที่ไม่ใช่คนไทยหรือไม่สัญชาติไทยออกนอก ประเทศ ยายซึ่งเป็นคนจีนจึงต้องเปลี่ยนชื่อเป็นบุญเลี้ยง” “แต่ละบ้านจะมีหลุมหลบภัยขนาดใหญ่ท่วมหัว แล้วนำไม้กระดานมาปิดไว้เอาดินถม เอาใบพลวงมาคลุมหลังคาบ้านไว้ ฟืนไฟดับ ให้หมด เมื่อมีคนตีกระล่อให้สัญญาณ ก็จะรีบลงหลุมหลบภัยทันที ในช่วงนี้ค่อนข้างอดอยาก มาก” “เป็นภาวะที่อดอยากมากต้องไปหาชุดหัวเผือกหัวมันตามโคกหนองเต็งและตามลำมูลมา กิน ต้องนำใบพลวงมาปิดคลุมหลังคาบ้าน” “ยายต้องหลบอยู่ในอุโมงค์หรือหลุมที่ขุดเองโดย เอากระดานเรียงข้างบน หุงข้าวให้เสร็จก่อนตะวันตกดิน....เมื่อได้ยินเสียงเครื่องบินต้องรีบดับ ไฟ เคยมีระเบิดมาทิ้งในเมืองและบริเวณหนองโสมง” “เมื่อมีสัญญาณเตือนภัยต้องเข้าไปหลบ ในอุโมงค์ริมฝั่งแม่น้ำมูล.....อาหารทำอยู่ทำกินใกล้แม่น้ำมูลกินเลย”

โครงการเรื่อง วิถีชีวิตนายฮ้อยกับชาวนามหาสารคามระหว่าง พ.ศ. 2408 - 2527 กล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) การเดินทางแบบขบวนคาราวานเดินเท้า “.....ไปแต่ละครั้งจะไปน้อยคนไม่ได้.....ถ้าคนไม่พอต้องจ้างเพื่อนบ้านเป็นเงินคนละ 700 บาทเพราะระหว่างเดินทางจะมีโจร เคยถูกโจรปล้นที่คลองไผ่เอาควายไป 1 ตัว ถูกยิงตาย 1 ตัว จึงขายให้คนแถวนั้น 155 บาท รวมทั้งสัตว์ร้ายมีไม่น้อยต้องช่วยกันป้องกัน” “.....บางครั้งต้อง หยุดพักรอเพื่อนนายฮ้อยด้วยกันนานถึง 10 วัน เพราะมีเพื่อนร่วมเดินทางถึง 10 กลุ่ม.....จึงมี คนเกือบร้อยหรือเกินร้อยคน” “ตามเส้นทางที่ตอนควายไปเมื่อถึงที่นอนพักจะมานอนใน หมู่บ้าน.....จะพักนอนกันตามทุ่งนา ถ้าเจ้าของนารู้ว่าจะมานอนที่นาของตนแล้ว เจ้าของนา มักจะหาข้าวปลาอาหาร ผลไม้ เหล้าสาโท มาเลี้ยงอย่างดี เพราะเจ้าของที่นาจะได้ขี่ควาย” “เจ้าของที่นาได้ขายขี่ควาย จึงมักเลี้ยงดูกันอย่างดีมาก ๆ” 2) การเดินทางโดยใช้รถไฟ “เลือกใช้ขบวนคาราวานเดินเท้าตอนควายไปขายเช่นเดิมเพราะความคุ้นเคย แต่อาศัยรถไฟ เดินทางกลับเมื่อขายควายได้หมดแล้ว” “ได้เดินทางไปขายควายโดยใช้รถไฟทั้งไปและกลับ โดยการตอนฝูงควายจากมหาสารคามไปขึ้นรถไฟที่ตำบลท่าพระและอำเภอบ้านไผ่ จังหวัด ขอนแก่น บางครั้งกองคาราวานเดินเท้าตอนควายไปไม่พร้อมกันต้องรอ 3 วัน บรรทุกควายได้ โบกี้ละ 100 ตัว ใช้เวลาเดินทางถึงสระบุรี (แก่งคอย) อยู่ชาน ไม่เกิน 10 ชั่วโมง ถ้าขายไม่หมด เดินตอนควายต่อไปอีก 5 วัน นำไปขายที่อำเภอพวนสนิม จังหวัดชลบุรี ขายดีได้กลับเร็วแต่ถ้า ขายไม่ดีอยู่ขายต่อเป็นเวลาเกือบเดือน แล้วเดินทางกลับโดยรถไฟ” “หลัง พ.ศ. 2527

การรถไฟได้ยกเลิกตู้ขนส่งควาย นายฮ้อยมหาสารคามจึงปรับเปลี่ยนการเดินทางของตนเป็นใช้รถบรรทุกแทน” “การเดินทางไปขายควายโดยทางรถไฟของนายฮ้อย มหาสารคามต้องหยุดลง เพราะการรถไฟไทยหยุดให้บริการตู้ขนส่งควายประมาณ พ.ศ. 2527.....นายฮ้อย มหาสารคาม จึงต้องใช้รถบรรทุกควายไปขายทั้งไปและกลับ”

โครงงานเรื่อง ชุมชนตลาดท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2560 กล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) ความเจริญของชุมชนตลาดท่าพระจากเส้นทางรถไฟที่ผ่านชุมชน “.....พอมีรถไฟจึงมีความสะดวกมีความเจริญรุ่งเรืองในการติดต่อค้าขาย ผู้คนจากทั่วสารทิศเข้ามาค้าขายกันอย่างคึกคัก.....จึงเกิดการสร้างร้านค้า สร้างตลาด สร้างอาคารไม้ และสร้างชุมชนแห่งนี้ขึ้น ผู้คนที่มหาสารคาม โกสุมพิสัย เข้ามาซื้อของใช้ทุกอย่าง ทั้งตะปู เครื่องมือช่าง น้ำมันก๊าด รวมทั้งของกินที่ทำพระ” “.....ภายหลังจากเปิดเดินรถไฟ.....ส่งผลให้ชุมชนตลาดท่าพระขยายตัวมากขึ้นมีความเจริญด้านการค้าขาย” 2) การเป็นศูนย์กลางการค้าในอดีตของชุมชนตลาดท่าพระ “ชุมชนตลาดท่าพระเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุดในบริเวณนี้ แม้แต่อำเภอบ้านไผ่ อำเภอบ้านแฮด อำเภโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามจะต้องมาที่นี่ ของที่นำมาขายเป็นพวกของป่า เช่น ปอ ข้าว มะขามเปียก ฯลฯ” “.....ชาวจีนเดินทางเข้ามาค้าขายในตลาดท่าพระจำนวนมาก.....มีธุรกิจโรงสีข้าว เมื่อผลิตข้าวเสร็จจะส่งขึ้นรถไฟเพื่อนำไปขายที่กรุงเทพฯ อีกทั้งท่าพระยังเป็นศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้ชาวบ้านในท้องถิ่นและต่างถิ่นนำมาขายกันมาก ทั้งของบวช ของกิน ของใช้ ยารักษาโรค สังกะสี ปูนซีเมนต์ เมื่อก่อนขายดีมากเริ่มมาเปิดร้านตั้งแต่ตีสี่เพราะคนจากที่ต่าง ๆ มาซื้อสินค้าเพื่อไปขายต่อ มีนักธุรกิจมาเปิดโรงงานขนาดใหญ่ตามมา เช่น โรงงานอัดปอ โรงงานเย็บกระสอบ โรงงานสำปะหลัง”

3. แนวคิดอัตลักษณ์ ในโครงงานประวัติศาสตร์พบในทุกโครงงานเพื่อแสดงความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาส่วนใหญ่นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น โดยเชื่อว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่พบในท้องถิ่นของตนเท่านั้น มีส่วนน้อยที่จะแสดงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นหรือเปรียบเทียบกับที่อื่นดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงงานเรื่อง ตามฮอยฮีตวิธิชน คนไทพวนบ้านผือ โดยมีคฤหบดีน้อยจิตอาสา นำเสนอวิถีชีวิตคนไทพวนบ้านผือ ทั้งการสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ ภาษา ประเพณี กิจกรรมในครอบครัว

โครงงานเรื่อง ย้อนวันวานสืบสานวิถีชุมชนกวยบ้านสะเดาหวาน (พ.ศ. 2200 - ปัจจุบัน) แสดงอัตลักษณ์ของชาวกวยบ้านสะเดาหวานที่ยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันคือ การไหว้ผีมดหรือวิญญาณบรรพบุรุษและผีฟ้าหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติเป็นประจำทุกปีเพื่อขอขมา ขอพร และเพื่อรักษาโรค

โครงการเรื่อง สืบสานตำนานหนังปราโมทัย ได้แสดงอัตลักษณ์ของหนังปราโมทัยว่าเป็นการแสดงหนังเงาที่แตกต่างจากหนังตะลุงของภาคใต้ หนังใหญ่ของภาคกลาง และหนังสแบกของกัมพูชา โดยแสดงองค์ประกอบที่เป็นอัตลักษณ์ของหนังปราโมทัย สรุปได้ดังนี้ ตัวหนังปราโมทัยนิยมทำจากหนังวัวมากกว่าหนังควายและไม่ลงสีสดใสต่างจากหนังตะลุงของภาคใต้ การแสดงนิยมแบ่งหน้าที่กันมีทีมผู้พากย์และทีมผู้เชิด ผู้พากย์จะพากย์เสียงตัวละครตัวใดตัวหนึ่งตลอดทั้งเรื่อง และผู้เชิดจะเชิดตัวละครตัวใดตัวหนึ่งตลอดทั้งเรื่อง มีการใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักและใช้ทำนองลำเต้ยของหมอลำ เนื้อเรื่องที่ใช้ในการแสดงมีเรื่องรามเกียรติ์และนิทานพื้นบ้านอีสาน เช่น สังข์ศิลป์ชัย จำปาสดัน ชูลูนางอ้ว บทบรรยายจะใช้ภาษากลางแต่บทเจรจาจะใช้ภาษาอีสาน

โครงการเรื่อง วิถีชีวิตนายฮ้อยกับขานามหาสารคามระหว่าง พ.ศ. 2408 - 2527 ได้แสดงวิถีชีวิตการค้าขายของนายฮ้อยมหาสารคามสรุปได้ดังนี้ การทำนาในภาคกลางมีความต้องการควายมากขึ้น ทำให้ราคาควายสูงขึ้นหลายเท่า ในขณะที่ขานามหาสารคามเลี้ยงควายไว้มากเกินปริมาณความต้องการและราคาถูกลง จึงมีผู้คิดเอาควายไปขายภาคกลางซึ่งราคาสูงกว่าราคาควายจังหวัดมหาสารคามหลายเท่าตัว ขานาหลายคนเป็นนายฮ้อย บางคนนำควายของตนไปเข้ากลุ่มกับนายฮ้อย ก่อนเดินทางนายฮ้อยจะออกซื้อควายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงโดยจะซื้อด้วยเงินเชื่อทั้งหมดโดยตกลงราคากันไว้ก่อน ส่วนเงินจ่ายทีหลังเมื่อกลับมาแล้ว จากนั้นจะนำควายทุกตัวตรวจทำรูปพรรณสัตว์ เตรียมเกวียน วัวเทียมเกวียน เสบียงอาหาร หม้อ มีด จาน ชาม สุ่ม แห เบ็ด ยารักษาโรค ยาสมุนไพร อาวุธปืน ฯลฯ มีพิธีผูกขวัญนายฮ้อยก่อนออกเดินทาง การเดินทางของนายฮ้อยตั้งแต่อดีตจนนายฮ้อยมหาสารคามลดบทบาทและสิ้นสุดลง

โครงการเรื่อง สืบสานภูมิปัญญาบรรพชนคนบ้านงู กล่าวถึงการเลี้ยงงูของหมู่บ้านโคกสง่ามีตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน เนื่องจากการนำยาสมุนไพรไปเร่ขายยังหมู่บ้านต่าง ๆ จะต้องมีการแสดงการจับงูเพื่อเรียกร้องความสนใจ ครั้งแรกเลี้ยงไว้เฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพขายยาสมุนไพรต่อมาเลี้ยงกันทุกบ้าน จากนั้นกล่าวถึงภูมิปัญญาการผลิตยาสมุนไพรและศิลปะการแสดงงูของชาวบ้าน

โครงการเรื่อง กุบเหาะดำ ภูมิปัญญาการคล้องช้าง กล่าวถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการคล้องช้างของชาวกูย ตั้งแต่พิธีกรรมก่อนออกเดินทาง การออกเดินทาง การเคลื่อนขบวนเข้าเขตป่า พิธีเบิกไพร การเสาะหาช้างป่า การคล้องช้าง การเดินทางกลับ และพิธีกรรมเมื่อกลับถึงบ้าน

โครงการเรื่อง ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษชาวเกวียน จังหวัดมุกดาหาร กล่าวถึงประเพณีการไหว้บรรพบุรุษชาวเกวียนหรือชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดมุกดาหารเกี่ยวกับอาหารและสิ่งของที่ใช้ในพิธีและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

โครงการเรื่อง สืบทอดคุณค่ามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น : สิมวัดโพธารามแห่งบ้านดงบัง ได้นำเสนอ อัตลักษณ์ของสิมวัดโพธารามตามองค์ประกอบสถาปัตยกรรมในส่วนต่าง ๆ

ซึ่งแสดงถึงการผสมผสานศิลปะพื้นบ้านอีสานกับศิลปะจากภาคกลาง อัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือ การปักเสมารอบสิม 3 รุ่นในพื้นที่เดียวกันรอบสิมทั้ง 8 ทิศ และจิตรกรรมฝาผนังหรือสอปแต้มที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ พระเวสสันดรชาดก พระมาลัยโปรดสัตว์ นิทานพื้นบ้าน เรื่อง สีนไซ แต่ตัวละครประกอบในภาพนั้นแต่งกายแบบฝรั่งมีเสื้อผ้า กางเกง รองเท้าบูต ตำรวจถือปืน แสดงถึงการรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผ่านทางขุนนางจากกรุงเทพฯ ที่มารับราชการในหัวเมืองภาคอีสาน

โครงการเรื่อง หลวงพ่อองค์ดำ ภาพแทนแห่งความศรัทธาของชาวเมืองกาฬสินธุ์ ได้กล่าวถึงพุทธลักษณะของหลวงพ่อดำว่าเป็นพระพุทธรูปสำริดรมดำ ศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง 41 เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร ลักษณะเด่นคือ พระเกตุมาลาหรือพระรัศมีพระศก (ผม) เป็นสีทอง ส่วนองค์พระและฐานเป็นสีดำ ไม่ใช่ดำทั้งองค์เหมือนพระพุทธรูปสีดำในที่อื่นซึ่งบางคนเข้าใจผิด

4. แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม ในโครงการประวัติศาสตร์นิยมแสดงอยู่ในส่วนท้ายของโครงการเพื่อเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมของโครงการเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางสังคมของคนในท้องถิ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง สืบสานตำนานหนังปราโมทัย แสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

- 1) คุณค่าด้านกรสร้างความบันเทิงความสนุกสนานจากมุขตลกภาษาอีสานที่สอดแทรกไว้ในบทเจรจาของตัวละคร
- 2) คุณค่าด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วยการสอดแทรกหลักธรรมและกฎแห่งกรรมไว้กับการกระทำของตัวละครที่แบ่งเป็นฝ่ายธรรมกับฝ่ายอธรรม
- 3) คุณค่าด้านการอนุรักษ์ภาษาไทยและภาษาถิ่นอีสานโดยใช้บทพากย์ที่เป็นกลอนสุภาพภาษาไทยภาคกลางกับกลอนลำภาษาถิ่นอีสาน และบทเจรจาของตัวเอกในงานวรรณกรรมใช้ภาษาไทยภาคกลาง ส่วนตัวละครประกอบใช้ภาษาถิ่นอีสาน
- 4) คุณค่าด้านการศึกษาโดยคณะนั้บลิกล้านเทิงศิลป์ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงหนังปราโมทัยไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ทำให้เกิดการก่อตั้งคณะหนังปราโมทัยในโรงเรียน เช่น คณะศิษย์นั้บลิกล้านเทิงศิลป์ โรงเรียนนั้บลิกลศึกษา คณะโรงเรียนชุมชนบ้านนั้บลิกล คณะอำนาจเจริญบ้านเทิงศิลป์ โรงเรียนอำนาจเจริญ ซึ่งการก่อตั้งคณะหนังปราโมทัยในโรงเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น การทำตัวหนัง การทำจอ การแต่งบทพากษ์บทเจรจา การเชิด การร้องลำ การแสดงดนตรีประกอบ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมวิถีชีวิตท้องถิ่นที่สอดแทรกในเรื่องที่แสดง

โครงการเรื่อง สืบทอดคุณค่ามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น : สิมวัดโพธารามแห่งบ้านดงบัง ได้กล่าวถึงคุณค่าของสิมวัดโพธาราม ได้แก่ 1) คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมที่ออกแบบพื้นที่ใช้งานในสัดส่วนที่พอเหมาะกับการใช้ประโยชน์และสภาพอากาศที่ร้อน วัสดุในพื้นที่ทำให้สะดวกในการก่อสร้างและซ่อมแซม 2) คุณค่าด้านสังคมสร้างความสามัคคีให้แก่คณะสงฆ์และคนใน

ชุมชนจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา 3) คุณค่าด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวอีสานที่ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายพอเพียง ความสามัคคีและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) คุณค่าด้านสุนทรียภาพจากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เกิดจากจินตนาการของนายช่างที่ผสมผสานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมจากกรุงเทพฯ การใช้วัสดุสีและผิวสัมผัสที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม 5) คุณค่าด้านการศึกษา ได้แก่ การเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านศิลปะทั้งสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม การสื่อความหมายในแง่ประโยชน์ใช้สอยทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา ความหายากที่มีลักษณะเฉพาะ และเป็นตัวแทนที่สะท้อนการเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ศรัทธาพระพุทธศาสนาผ่านสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง 6) คุณค่าในฐานะมรดกของชุมชนที่คนในชุมชนมีความผูกพันด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสถานที่จัดพิธีอุปสมบทของคนในชุมชน

โครงการเรื่อง ปรารภคุ้มบ้านเขว บอกล่าศรัทธา ความเชื่อผ่านกาลเวลา สู้บั้งไฟแก้บน ได้นำเสนอคุณค่าของโครงการดังนี้ 1) คุณค่าทางประวัติศาสตร์โดยปรารภคุ้มบ้านเขวสามารถเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การขยายอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน 2) คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการอโรคยาศาลหรือโรงพยาบาลในอดีตและวัตถุดิบที่นำมาปรุงยาสมุนไพร 3) คุณค่าทางศาสนาที่กล่าวถึงคติความเชื่อของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน 4) คุณค่าด้านศิลปกรรมทำให้ทราบลักษณะประติมากรรมพระพุทธรูปปางชยคุรุไวฑูรยประภา และพระโพธิสัตว์อื่นๆ ผังการก่อสร้างอโรคยาศาลและรูปแบบสถาปัตยกรรม

โครงการเรื่อง ไชยประตูล้ำ สู้ขวัญข้าว วิถีชาวภูไทคำเดียว แสดงความสำคัญของพิธีไชยประตูล้ำดังนี้ 1) ด้านสังคม เป็นการสืบทอดประเพณีแต่โบราณ ผู้เป็นเจ้าของขวัญข้าวต้องทำพิธีบวงสรวงแม่พระโพสพ พร้อมกันนี้ลูกหลานจะทำพิธีผูกแขนพ่อแม่ปู่ย่าตายายซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ 2) ด้านการศึกษา มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่าภูไทบ้านคำเดียว โดยมีการจำลองวิถีชีวิตของชาวภูไทเปิดให้มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดทั้งปี ในช่วงเดือนสามจะมีการจัดพิธีไชยประตูล้ำอย่างยิ่งใหญ่ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรและโรงเรียนต่างๆ ร่วมกันถ่ายทอดความเป็นภูไทให้เป็นที่รู้จัก 3) ด้านวัฒนธรรม พิธีไชยประตูล้ำสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณต่อข้าวที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวภูไทบ้านคำเดียว ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ 4) ด้านการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่าภูไทบ้านคำเดียวเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวภูไทบ้านคำเดียว มีการปรับภูมิทัศน์บ้านหลังเก่าๆ ให้เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ตลอดปี มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปพักแรมศึกษาวิถีชีวิตของชนเผ่าและในทุกปีมีกิจกรรมที่จัดอย่างยิ่งใหญ่คือพิธีไชยประตูล้ำ สร้างรายได้เข้าชุมชน

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปจำนวนโครงการประวัติศาสตร์ที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสรุปจำนวนโครงการประวัติศาสตร์ที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้

ปี	แนวคิดทางวัฒนธรรม			
	ภูมิวัฒนธรรม	ความทรงจำร่วม	อัตลักษณ์	คุณค่าทางวัฒนธรรม
2557	3	3	10	5
2558	3	3	10	5
2559	4	3	10	5
2560	7	5	10	8
2561	5	4	10	9
รวม	22	18	50	31

จากตารางที่ 1 พบว่า แนวคิดอัตลักษณ์ถูกนำมาใช้ในทุกโครงการที่ได้รับรางวัลจำนวน 50 เรื่อง ในขณะที่แนวคิดความทรงจำร่วมถูกนำมาใช้น้อยที่สุดเพียง 18 เรื่อง นอกจากนี้พบว่า คุณค่าทางวัฒนธรรมมีแนวโน้มถูกนำมาใช้เพิ่มขึ้นจาก 5 เรื่องในช่วงแรกเพิ่มเป็น 9 เรื่องในปีล่าสุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษาครบทุกแนวคิดสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยแนวคิดภูมิวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในช่วงต้นของเนื้อหาแสดงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและความสำคัญของสถานที่ การตั้งชื่อสถานที่นำไปสู่เรื่องราวความเชื่อตามมา สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม ที่ว่าลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกันและอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้นๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551) แนวคิดภูมิวัฒนธรรมยังแสดงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่โดยเฉพาะเส้นทางการคมนาคม ซึ่งช่วยในการแบ่งมิติเวลาทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาพัฒนาการของชุมชนด้วย สอดคล้องกับ National Parks Service (NPS) ไว้ว่าภูมิประเทศเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มคน (หัตยา สิริพัฒนากุล, 2550) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Obrock, L. J. ที่ศึกษาผลงานของนักเขียนสี่คนในแคลิฟอร์เนีย พบว่า พัฒนาการด้านวรรณกรรมได้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และภูมิวัฒนธรรมของแคลิฟอร์เนีย (Obrock, L. J., 2015)

สำหรับแนวคิดความทรงจำร่วมในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏในข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่อเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต เรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ ที่เชื่อมโยงกับปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ว่าความ

ทรงจำร่วมทางสังคมเป็นการสร้างอดีตจากความเป็นปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กับอดีต (Connerton, P., 1989); (Zerubavel, E., 1996); (Confino, A., 1997); (Fentress, J. J. & Wickham, C., 2009) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Barrow, M. ที่ศึกษาศิลปะร่วมสมัยของเฮติ บาฮามาส และตรินิแดด โดยใช้แนวคิดความทรงจำร่วมและชาติพันธุ์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า ผลงานศิลปะร่วมสมัยถูกสร้างขึ้นจากความทรงจำร่วม คติชนทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรมดั้งเดิม และการแสดงออกทางอัตลักษณ์ของศิลปิน (Barrow, M., 2016)

แนวคิดอัตลักษณ์พบในทุกโครงการงาน เพื่อแสดงความสำคัญของเรื่องที่ศึกษานำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น บางโครงการแสดงการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นไว้ด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Burke, P. J. & Reitzes, D. C. ที่ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่คนในสังคมกำหนดขึ้นจากปรากฏการณ์ร่วมกัน (Burke, P. J. & Reitzes, D. C., 1991) เช่นเดียวกับ Jenkins, R. ที่ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงโดยสังคมและสืบทอดอัตลักษณ์โดยคนที่สัมพันธ์กับสังคมนั้น ๆ (Jenkins, R., 2008) และสอดคล้องกับผลงานของ Blair, J. A. ที่พบว่าผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะฟอล์กแลนด์ส่วนใหญ่เป็นคนผิวขาวและไม่มีร่องรอยประวัติศาสตร์ก่อนยุคอาณานิคม ทำให้ความคิดเรื่องปกครองตนเองแตกต่างจากอาณานิคมอื่น (Blair, J. A., 2017) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Murray, K. ที่พบว่า ประชาชนเลือกที่จะระบุอัตลักษณ์ของตนและความสัมพันธ์กับเมืองที่ตนอาศัยบนพื้นฐานของประวัติศาสตร์เมืองผ่านผลงานศิลปะ (Murray, K., 2010)

โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญา การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม สอดคล้องกับ ธนิ เลิศชาญฤทธิ์ กล่าวถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมประกอบด้วยคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ คุณค่าเชิงศิลปะ คุณค่าเชิงจำนวนที่หายากที่แสดงออกผ่านสิ่งของ สถานที่ ประเพณี ทักษะฝีมือ คุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย เช่น การประกอบอาชีพ การท่องเที่ยว การค้า คุณค่าเชิงการศึกษา คุณค่าทางสังคมและคุณค่าเชิงการเมือง ผ่านกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมือง (ธนิ เลิศชาญฤทธิ์, 2554) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กฤษณพจน์ ศรีทาร์ัง ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของวัดห้วยท่าว อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของวัดห้วยท่าว ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางประเพณีศาสนา ความเชื่อ คุณค่าทางศิลปะ คุณค่าทางภาษาและวรรณกรรม และคุณค่าทางภูมิปัญญา (กฤษณพจน์ ศรีทาร์ัง, 2548) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kozak-Holland, M., ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของโครงการประวัติศาสตร์ที่มีต่อการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน พบว่าโครงการบริหารจัดการที่นำโครงการประวัติศาสตร์มาใช้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กร สามารถเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันและเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามโครงการบริหารจัดการทางธุรกิจ (Kozak-Holland, M., 2013)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรมในโครงการประวัติศาสตร์ พบว่า โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงแนวคิดทางวัฒนธรรมที่นำมาใช้ศึกษา ได้แก่ แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรมครบทุกแนวคิดและสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันระหว่างประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมถูกนำไปใช้ในการกระตุ้นความทรงจำร่วม เพื่อสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม สำหรับการนำไปใช้ทางการเมือง ศิลปะ การท่องเที่ยวและการพาณิชย์เพื่อเพิ่มมูลค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นในประเทศไทยจึงควรสอนวัฒนธรรมด้วยแนวคิดทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการส่งเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เข้าใจและใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์ศึกษาประวัติศาสตร์ และสอนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมควบคู่กันไป หากคนในสังคมเข้าใจในประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอาจช่วยป้องกันหรือลดปัญหาสังคม ซึ่งมีประโยชน์กว่าการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้แนวคิดทางวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มคุณค่าของโครงการประวัติศาสตร์ดังเห็นได้จากโครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดมีการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้โดยเฉพาะแนวคิดอัตลักษณ์และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจ ความสามัคคี การอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา ประเพณี และส่งเสริมการท่องเที่ยวรายได้มาสู่คนในท้องถิ่น ดังนั้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจึงมีส่วนสำคัญในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สป.1417/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2561 จาก <http://203.159.154.241/innogoth/wp-content/uploads/2015/06/ค่านิยมหลัก-12-ประการสู่การปฏิบัติฯ.pdf>
- กฤษณพจน์ ศรีทาร์ง. (2548). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองเลย : กรณีศึกษาวัดห้วยท่าว อำเภอเมืองจังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กองทัพอากาศที่ 2. (2560). หลักเกณฑ์การประกวดโครงการนักเรียนระดับภาค ครั้งที่ 15 ประจำปี 2560. นครราชสีมา: กองทัพอากาศที่ 2.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2556). ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา รวมบทความไทยศึกษาเพื่อระลึกถึงศาสตราจารย์ อิมิอิ โยเนะโอะ. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

- ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นันทนัย ประสานนาม. (2557). Memory in Culture. วารสารมนุษยศาสตร์, 21(2), 25-31.
- วิศรุต พึ่งสุนทร. (2557). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม: ความเป็นมาและแนวคิด. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). คู่มือถอดคิด : ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2553. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย.
- _____. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครุ แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2558). การสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- หทัยา สิริพัฒนากุล. (2550). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม. จุลสารอีโคโมสไทย, เมษายน-กรกฎาคม 2550.
- Barrow, M. (2016). Counter-Memory and Cultural Capital: The Arts as Sustainable CivicPractice. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1805061686?accountid=31970>
- Blair, J. A. (2017). Extracting indigeneity : Oil, environment and self-determination in the Falkland Islands (Malvinas). Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1842431306?accountid=31970>
- Burke, P. J. & Reitzes, D. C. (1991). An Identity Theory Approach to Commitment. Social Psychology Quarterly, 54(4), 239-251.
- Confino, A. (1997). "Collective Memory and Cultural History: Problems of Method,". The American Historical Review, 102(5), 1386-1403.
- Connerton, P. (1989). How Societies Remember. Cambridge: Cambridge University Press.
- Encyclopedia Britannica. (2005). The New Encyclopedia Britannica Vol.16. Chicago: Encyclopedia Britannica. .
- Fentress, J. J. & Wickham, C. (2009). Social Memory. Cambridge: Blackwell.

- Jenkins, R. . (2008). *Social Identity*. Third Edition. New York: Routledge.
- Kozak- Holland, M. (2013) . The relevance of historical project lessons to contemporary business practice. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1687711196?accountid=31970>
- Murray, K. (2010). *The Tools of Engagement: Tactics and Strategies employed for the creation of alternative places, spacesand modes of citizenship within the Montreal Graffiti Subculture*. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/859267666?accountid=31970>
- Obrock, L. J. (2015). *Translation and History: The Development of a Kashmiri Textual Tradition from ca. 1000- 1500*. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1735410716?accountid=31970>
- Zerubavel, E. (1996). “ Social memories : Step to a sociology of the past,”. *Qualitative Sociology*, 19(3) : 283-299.